

Р. В. Коробка,
к. е. н., докторант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-8878-0153>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.4.86

ГЛОБАЛЬНІ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ ПРАКТИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ: ПРІОРИТЕТИ, МЕХАНІЗМИ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОБМЕЖЕННЯ

R. Korobka,
PhD in Economics, Doctoral candidate, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

GLOBAL AND TRANSNATIONAL PRACTICES OF INVESTMENT SUPPORT FOR SUBSOIL USE: PRIORITIES, MECHANISMS AND ENVIRONMENTAL CONSTRAINTS

Обґрунтовано, що фінансування проєктів освоєння надр з метою видобутку корисних копалин виступає однією з основних складових інвестиційного забезпечення світової економіки. Встановлено, що в останні роки спостерігається скорочення глобального та транснаціонального інвестиційного забезпечення надрокористування у зв'язку із задекларованими пріоритетами переходу світової економіки на модель низьковуглецевого розвитку, які передбачають збільшення обсягів виробництва енергії з відновних джерел, освоєння невеликих запасів корисних копалин та нетрадиційних видів вуглеводневої сировини, зокрема сланцевого газу. Виявлено, що відсутність глобальної консолідації в частині переходу світової економіки на модель низьковуглецевого розвитку у зв'язку з неоднаковим рівнем фінансової самодостатності окремих країн культивує подальше збереження високого рівня інвестиційних вливань в освоєння надр задля видобутку корисних копалин, в першу чергу енергетичного призначення, в окремих групах країн. Обґрунтовано, що високорозвинені країни з метою обмеження впливу на глобальний енергетичний ландшафт авторитарних та тоталітарних режимів багатих на вуглеводневу сировину країн підтримують високий рівень інвестування проєктів освоєння надр, в першу чергу щодо видобутку мінеральної сировини енергетичного спрямування. Доведено, що транснаціональний капітал високорозвинених країн, котрий у попередні десятиліття надавав перевагу інвестуванню проєктів освоєння надр задля видобутку корисних копалин, змістив пріоритети в сторону фінансово-інвестиційного забезпечення продукування технологій інформаційно-цифрового спрямування та вкладення в цінні папери, котрі мають високий рівень прибутковості. Встановлено, що для України, яка тривалий період була у вуглеводневій залежності від країни-агресора, першочергового значення набуває залучення транснаціонального, в першу чергу, транснаціонального "вуглеводневого" капіталу у вітчизняну сферу надрокористування, зокрема у сегмент пошуку, освоєння та видобутку паливно-енергетичних ресурсів, щоб усунути багаторічний синдром енергетичної дефіцитності, який має місце у національному господарстві у зв'язку з високим рівнем енергомисткості базових галузей.

It is substantiated that financing of subsoil development projects for the purpose of mining is one of the main components of investment support for the world economy. It is established that in recent years there has been a decline in global and transnational investment support for subsoil use due to the declared priorities of the world economy's transition to a low-carbon development model, which provide for an increase in energy production from renewable sources, development of small mineral reserves and unconventional hydrocarbon raw materials, in particular shale gas. It is revealed that the lack of global consolidation in terms of the transition of the world economy to a low-carbon development model due to the unequal level of financial self-sufficiency of individual countries cultivates further preservation of a high level of investment in the development of subsoil

for the extraction of minerals, primarily for energy purposes, in certain groups of countries. It is substantiated that highly developed countries, in order to limit the influence of authoritarian and totalitarian regimes of hydrocarbon-rich countries on the global energy landscape, maintain a high level of investment in subsoil development projects, primarily in the extraction of mineral raw materials for energy purposes. It is proved that the transnational capital of highly developed countries, which in previous decades preferred to invest in subsoil development projects for the extraction of minerals, has shifted its priorities towards financial and investment support for the production of information and digital technologies and investments in securities with a high level of profitability. It is established that for Ukraine, which for a long period was hydrocarbon dependent on the aggressor country, the attraction of transnational, primarily transnational "hydrocarbon" capital to the domestic subsoil use sector. In particular to the segment of prospecting, development and production of fuel and energy resources, is of paramount importance in order to eliminate the long-term energy deficit syndrome that exists in the national economy due to the high level of energy intensity of the basic industries.

Key words: investment security, subsoil use, minerals, hydrocarbons, transnational capital, low-carbon development.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, надрокористування, корисні копалини, вуглеводнева сировина, транснаціональний капітал, низьковуглецевий розвиток.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Просування світової економіки у фазу низьковуглецевого розвитку пробуксовує через те, що багато країн фактично не вплили у нову глобальну природоохоронну архітектуру, яка базується на стимулюванні розвитку тих секторів національних господарств, котрі передбачають скорочення викидів вуглецевих сполук в атмосферне повітря. Транснаціональний капітал, котрий у попередні десятиліття надавав перевагу інвестуванню проєктів освоєння надр задля видобутку корисних копалин, змістив пріоритети в сторону технологій інформаційно-цифрового спрямування та вкладення в цінні папери, котрі мають високий рівень прибутковості. Незважаючи на те, що спостерігається скорочення глобального та транснаціонального інвестування надрокористування, мають місце прецеденти нарощення обсягів видобутку корисних копалин, в першу чергу вуглеводневої сировини, у зв'язку з посиленням напруженості між основними геополітичними акторами. Найбільш яскравим прикладом проявів нарощення видобутку вуглеводневої сировини є збільшення обсягів видобутку у США сланцевого газу із залученням транснаціонального капіталу, котрий має американську резиденцію. Водночас у загальному глобальний та транснаціональний капітал, зменшивши обсяги інвестування проєктів освоєння надр, відносно повільно переорієнтовується на фінансування низьковуглецевих технологій, оскільки велика кількість ТНК, котрі мають базування в країнах із авторитарними та тоталітарними режимами, й надалі бажає зберігати свою гегемонію на ринках окремих частин світу, що гальмує процеси демократизації в цих суспільствах та призводить до воєнних та енергетичних конфліктів. З огляду на сказане необхідним є уточнення пріоритетів, розроблення механізмів та ідентифікація екологічних обмежень у глобальній та транснаціональній практиці інвестиційного забезпечення освоєння надр в контексті переходу світової економіки на модель низьковуглецевого розвитку та диверсифікації джерел енергетичного забезпечення потреб національних господарств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальні проблеми глобального та транснаціонального інвестування надрокористування розглядалися у працях Н. Андрєєвої, І. Гайдучького, В. Міщенко, В. Сабадаша, С. Харічкова та інших [1—4], де виокремлено особливості транснаціонального фінансування видобутку вуглеводневої сировини в контексті переходу світової економіки до моделі низьковуглецевого розвитку, фінансово-інвестиційного забезпечення видобутку паливно-енергетичних ресурсів в умовах екологічних та енергетичних конфліктів, котрі активізувалися в останні роки, зміщення пріоритетів в енергетичному секторі високорозвинених країн у бік фінансування проєктів альтернативної енергетики.

У глобальному масштабі збереження існуючих тенденцій інвестиційного забезпечення надрокористування, в першу чергу видобутку викопних палив, детермінується повільним впровадженням моделі переходу до низьковуглецевого розвитку. Оскільки мають місце суперечності формування глобальної антивуглецевої політики, які, за словами І. Гайдучького, полягають у відсутності всеохоплюваності країн антивуглецевою політикою, обов'язковості дотримання всіма країнами антивуглецевої політики, відсутності заходів, що забезпечили б не просто обмеження, а скорочення викидів, у т.ч. за рахунок зниження ВВП, єдиних і узгоджених механізмів реалізації антивуглецевої політики, у тому числі плати за викиди вуглецю, фінансування антивуглецевих заходів, створення антивуглецевих фондів. Також існуючі масштаби інвестування проєктів видобутку корисних копалин, в першу чергу вуглеводневої сировини, консервуються наявністю дуалістичної політики підтримки енергетики: з одного боку — вуглецевої, а з другого — безвуглецевої, як між країнами, так і в конкретних країнах [1, с. 43]. Відсутність глобальної консолідації в частині переходу світової економіки на модель низьковуглецевого розвитку у зв'язку з неоднаковим рівнем фінансової самодостатності окремих країн культивує подальше збереження високого рівня інвестиційних

вливань в освоєння надр задля видобутку корисних копалин, в першу чергу енергетичного призначення. Також високий рівень фінансово-інвестиційного забезпечення процесів надрокористування зумовлений необхідністю видобутку гірничо-рудних та гірничо-будівельних ресурсів, які виступають ресурсною базою металургійного виробництва та індустрії будівельних матеріалів.

Необхідність збереження наявних обсягів інвестиційного забезпечення процесів надрокористування, в першу чергу щодо видобутку паливно-енергетичних ресурсів, зумовлена також потребою в згладжуванні екологічних та енергетичних конфліктів, котрі виникають у глобальному масштабі через поведінку країн-експортерів вуглеводневої сировини. На конфліктогенних аспектах освоєння мінерально-сировинного потенціалу та торгівлі вуглеводневою сировиною наголошує В.Сабадаш. На його думку, за умов зростаючої залежності більшості країн світу від імпорту енергоресурсів актуальною стає проблема "енергетичного шантажу" з боку країн-виробників (посередників, транзитерів). Окремо слід зазначити військові конфлікти, пов'язані із енергетичними ресурсами (Ірак і Кувейт (2009 р.), Лівія (2011 р.)). Окрім тяжких політичних і економіко-соціальних наслідків для національних економік, конфлікти мали й відчутні екологічні наслідки: забруднення довкілля, знищення біорізноманіття, пошкодження ландшафтів, екодеструктивний вплив на водні, лісові ресурси тощо [3, с. 8]. Мінімізація ризиків щодо виникнення екологічних та енергетичних конфліктів внаслідок монополії авторитарних та тоталітарних режимів на вуглеводневу сировину залежить від прискореного розвитку альтернативної енергетики, котра, як правило, базується на відновних природних ресурсах та на використанні вторинної природної сировини (виробництво біопалива). У той же час суттєве зростання в енергетичному балансі частки виробленої енергії з відновних джерел значною мірою впливає на динаміку видобутку викопних палив не лише в східних деспотіях, але і в країнах Заходу, що створює конфлікт інтересів між урядами високорозвинених країн та "вуглеводневими" ТНК і у підсумку впливає на обсяги інвестиційного забезпечення надрокористування в цілому. Все це вимагає удосконалення переліку пріоритетів та розроблення сучасних механізмів інвестиційного забезпечення надрокористування, виходячи з коливань кон'юнктури на глобальному ринку паливно-енергетичних ресурсів з урахуванням екологічних обмежень, котрі регламентуються міжнародними природоохоронними конвенціями.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування пріоритетів, розроблення механізмів та ідентифікація екологічних обмежень глобального та транснаціонального інвестиційного забезпечення надрокористування з урахуванням наявних енергетичних конфліктів та основних тенденцій видобутку окремих видів корисних копалин, обсяги видобутку яких вирішальною мірою впливають на забезпечення балансу інтересів на світовому ринку енергоносіїв.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Прискорений розвиток світової економіки, який найбільш яскраво почав проявлятися з першої половини 70-х років минулого століття, вимагав збільшення обсягів залучення у відтворювальний процес додаткового обсягу корисних копалин, необхідних для виробництва енергетичних, металічних та будівельних матеріалів. Це значною мірою і запрограмувало нарощення обсягів інвестиційного забезпечення надрокористування, особливо в секторі транснаціональних компаній (ТНК), які на тривалий період стали основними акторами глобального ринку мінеральної сировини.

Прикметною рисою інвестиційного забезпечення надрокористування у глобальному масштабі є те, що і до цього часу зберігається надто висока частка паливно-сировинного комплексу в сукупних виробничих інвестиціях. Інерція цього процесу є значною, а відтак в найближчі роки збереження зазначеної тенденції є більш ніж ймовірним. Тобто цей сектор економіки поглинав і має шанс і надалі поглинати левову частину ресурсів, які направлятимуться на розширення і переозброєння виробничої сфери [2, с. 10]. Відсутність позитивних тенденцій в оновленні виробничо-технічної бази у великій кількості країн консервує вагомий вплив на геополітичний ландшафт багатих на вуглеводневу сировину країн, що певною мірою підживлює тоталітарні та авторитарні режими. Однією з причин відсутності позитивних тенденцій в оновленні основного капіталу сфери матеріального виробництва є високий рівень монополізації, що не закладає відповідних стимулів в напрямку технічного переоснащення та модернізації основних засобів. За таких умов транснаціональний вуглеводневий бізнес і надалі продовжує визначати баланс у глобальній економіці та формувати матрицю енергетичного забезпечення потреб виробничої сфери.

Більшість країн світу, незважаючи на формування і поступове втілення нової глобальної архітектури, що передбачає стимулювання переходу на модель низьковуглецевого розвитку, так і не змогли скоротити інвестиційні вливання в освоєння мінерально-сировинного потенціалу. Це пов'язано з високим рівнем енергоємності економіки країн, що розвиваються, високим рівнем вуглецеємності енергетики, дефіцитом коштів на фінансування енергоконверсії та антивуглецевих заходів, небажанням переорієнтації капіталу з вуглецевої економіки на сталий низьковуглецевий розвиток, застереженням щодо можливого різкого скорочення зайнятості населення в разі втілення заходів з енергоконверсії [1, с. 43]. Водночас і високорозвинені країни з метою обмеження впливу на глобальний енергетичний ландшафт авторитарних та тоталітарних режимів багатих на вуглеводневу сировину країн підтримують високий рівень інвестування проєктів освоєння надр, в першу чергу щодо видобутку мінеральної сировини енергетичного спрямування. Показовим прикладом в цьому плані виступає цілеспрямована політика США щодо нарощення обсягів видобутку сланцево-

го газу, щоб заповнити нещодавно утворену ринкову нішу в країнах Західної та Центральної Європи внаслідок введення ембарго на імпорту енергоносіїв з країни-агресора світового масштабу.

Важливою інституційною передумовою визначення трендів глобального та транснаціонального інвестування процесів надкористування виступає формування національних систем стимулювання енергозбереження поряд із впровадженням економічних санкцій щодо неефективного споживання паливно-енергетичних ресурсів. Акцент має робитися не на ресурсозбереженні, а на ефективних методах управління ресурсом, оскільки національна економіка не в змозі швидко переорієнтуватися на впровадження ресурсозберігаючих технологій (обмеженість фінансових ресурсів, технологічна неготовність, значні економіко-фінансові та виробничі ризики). Доцільною також є виваженість економічно обгрунтована оптимізація паливно-енергетичного балансу країни та диверсифікація внутрішнього енергоспоживання [3, с. 10]. Таким чином вдасться уникнути негативних екстерналій, пов'язаних з переходом на модель низьковуглецевого розвитку, які полягають у неготовності окремих країн впроваджувати технології "зеленої" енергетики, що дасть можливість зменшити негативний вплив на кліматичні процеси і звузити масштаби виснаження родовищ вичерпних видів природної сировини. Тим більше, що багато країн, зокрема Україна, до цих пір не використовують енергетичний потенціал вторинної природної сировини внаслідок відсутності сучасного регуляторного механізму стимулювання виробництва енергії з відновних джерел.

В контексті удосконалення структури інвестиційного забезпечення надкористування важливого значення набуває формування інструментарію фінансового стимулювання екологізації енергетичного сектора, що відповідно зменшуватиме потребу у викопних вуглеводнях, необхідних для задоволення енергетичних потреб. Зокрема у США пакет фінансового стимулювання зорієнтований на створення так званої "енергетично чистої економіки", що включає всеосяжний план з енергетики і боротьби із зміною клімату і припускає інвестиції в екологічно чисті джерела енергії, скорочення залежності від нафти, вирішення проблем, обумовлених глобальною кліматичною кризою, і створення нових робочих місць [4, с. 20]. Використання інструментарію такого фінансового стимулювання в США вже дає перші результати: "вуглеводневі" ТНК починають паралельно з інвестуванням нових родовищ нафти та газу, зокрема сланцевого газу, фінансувати проєкти розбудови альтернативної енергетики, що корелює з пріоритетами, визначеними Новою кліматичною угодою та домінантами низьковуглецевого розвитку. Ключовими напрямками інвестиційного забезпечення освоєння надр з метою добування паливно-енергетичних ресурсів в США виступає фінансування проєктів виробництва енергії з відновних джерел та проєктів освоєння порівняно невеликих запасів вуглеводневої сировини, що зменшує техногенний вплив на довкілля, дозволяє досягати Глобальних цілей сталого розвитку та мінімізувати

ризиків втрати потенційних прибутків внаслідок передбачуваних коливань на глобальних ринках вуглеводнів.

Квінтесенцією основних трендів глобального та транснаціонального інвестиційного забезпечення надкористування виступає динаміка інвестування видобутку надр компанією BlackRock, оскільки вона є найбільшою у світі компанією, яка управляє активами. Маючи 70 офісів у 30 країнах, BlackRock є справді глобальною компанією, яка може поєднати переваги глобального охоплення з місцевими послугами та зв'язками. Вона керує активами клієнтів у Північній та Південній Америці, Європі, Азії, Австралії, Близькому Сході та Африці [5].

Капітальні інвестиції у видобуток надр, профінансовані міжнародною інвестиційною компанією BlackRock впродовж 2010—2022 років, відображали тренд до зростання до 2014 року, але в наступні періоди відбувалося поступове зниження даного показника. Так у 2010 році інвестиції у видобуток надр компанією BlackRock становили 0,9 млрд дол., у 2011 році — 1,05 млрд дол, у 2012 році — 1,06 млрд дол, у 2013 році — 1,22 млрд дол, у 2014 році — 1,26 млрд дол, у 2015 році — 1,12 млрд дол, у 2016 році — 0,93 млрд дол, у 2017 році — 0,8 млрд дол, у 2018 році — 0,67 млрд дол, у 2019 році — 0,75 млрд дол, у 2020 році — 0,48 млрд дол, у 2021 році — 0,55 млрд дол, у 2022 році — 0,57 млрд дол. Інвестиції у видобуток надр, профінансовані міжнародною інвестиційною компанією BlackRock у 2022 році порівняно з 2000 роком знизилися на 0,33 млрд дол або у 1,57 рази (рис. 1).

Питома вага інвестиційних вливань у видобуток надр в загальному портфелі капітальних інвестицій у 2010 році становила 58,4%, у 2011 році — 64,4%, у 2012 році — 60,6%, у 2013 році — 56,7%, у 2014 році — 24%, у 2015 році — 42,9%, у 2016 році — 35,7%, у 2017 році — 23%, у 2018 році — 15%, у 2019 році — 13,7%, у 2020 році — 6,9%, у 2021 році — 7,6%, у 2022 році — 7,6%.

Частка капітальних інвестицій у видобуток надр компанією BlackRock зменшилася в останні роки під впливом декількох чинників. По-перше, BlackRock, виходячи з глобального тренду переходу на модель низьковуглецевого розвитку, переслідують більш екологічно чистий підхід до вибору пріоритетів інвестування, уникаючи додаткового освоєння надр з метою видобутку корисних копалин через його негативний вплив на навколишнє середовище. По-друге, видобуток надр може бути пов'язаний з великими фінансовими ризиками через коливання цін на мінеральну сировину та зміни в регуляторному впливі на цей сектор. По-третє, BlackRock виходить з того, що інвестування у видобуток надр стає менш конкурентоспроможним через зростання вагомості альтернативних джерел виробництва енергії та через технологічні зміни в енергетичному секторі. По-четверте, BlackRock має можливість перенаправити свої інвестиції у більш прибуткові або стабільні сектори, які виглядають більш привабливими з фінансової точки зору.

Зазначені чинники можуть впливати на рішення компанії щодо зменшення частки інвестицій у видобуток надр у загальному інвестиційному портфелі. В цілому BlackRock скорочує інвестиції в освоєння надр, оскільки

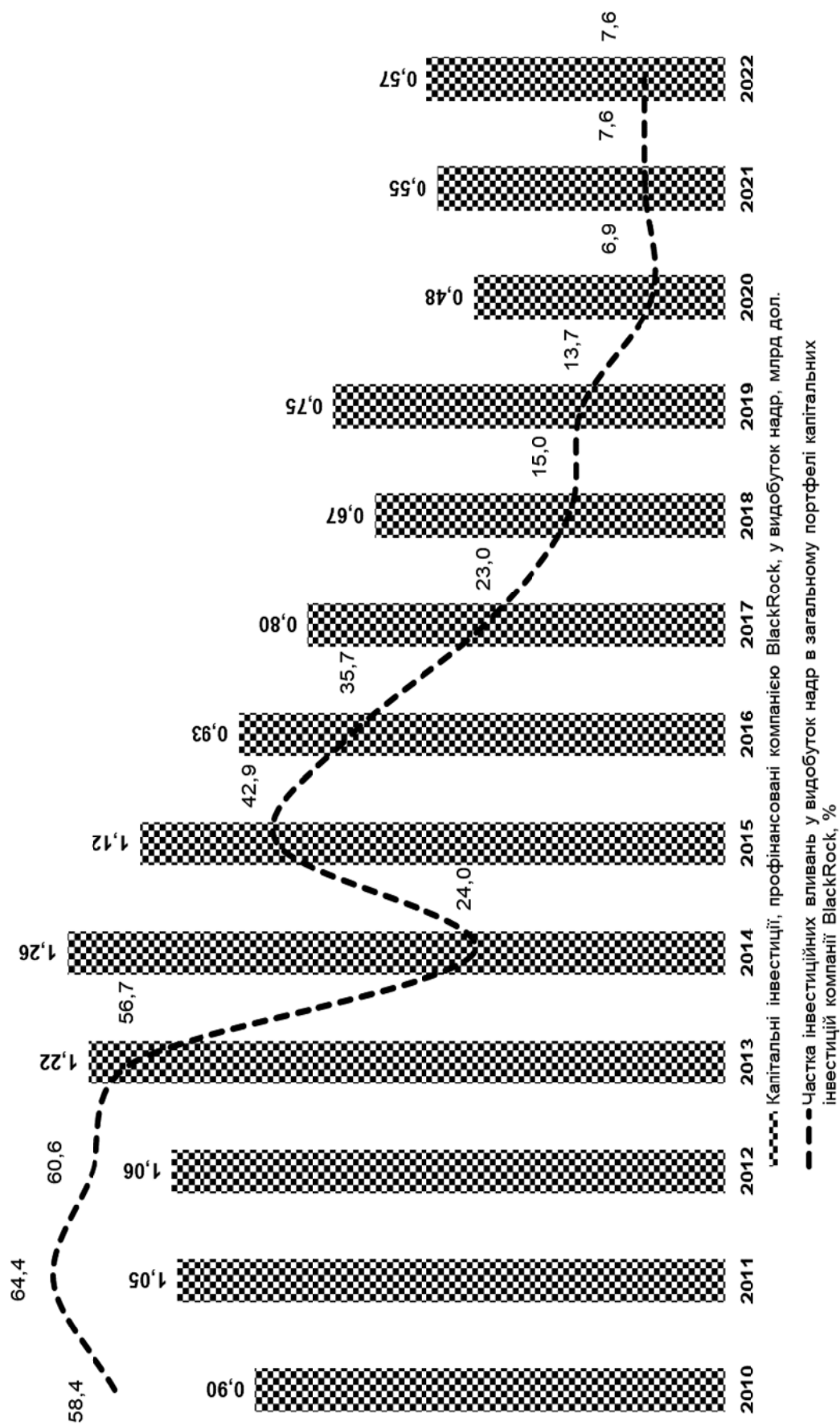

Рис. 1. Фінансування капітальних інвестицій у видобуток надр компанією BlackRock у 2010—2022 роках

Джерело: <https://www.blackrock.com/>

ки активно інвестує у більш стабільні та прибуткові активи, такі як індексні фонди, облігації, акції великих корпорацій та інші фінансові інструменти. Компанія зацікавлена в інвестуванні розвитку нових технологій та інноваційних галузей, таких як штучний інтелект, блокчейн та біотехнології. Тому зниження частки капітальних інвестицій у видобуток надр в загальному інвестиційному портфелі BlackRock зумовлене зміною ринкових пріоритетів та необхідністю пошуку нових пріоритетів інвестування [5; 6].

Виходячи з тренду скорочення інвестиційних впливань у сферу надрокористування у секторі ТНК, що пов'язане з переглядом пріоритетів освоєння надр з метою видобутку корисних копалин, збільшення питомої ваги енергії з відновних джерел у загальному енергетичному балансі окремих високорозвинених країн та країн, що розвиваються, активізацією інвестиційних процесів, пов'язаних з переходом до моделі низьковуглецевого розвитку та обмеженням негативного впливу на кліматичні процеси, можна стверджувати, що у глобальному масштабі спостерігається скорочення обсягів інвестиційного забезпечення процесів освоєння надр задля видобутку корисних копалин, але для окремих країн нарощення інвестиційних впливань у сферу видобутку мінеральної сировини — це запорука господарської та енергетичної самодостатності.

З огляду на те, що Україна тривалий період була у вуглеводневій залежності від країни-агресора, у воєнний час, а тим більше у період повоєнного відновлення необхідним є залучення транснаціонального, в першу чергу, транснаціонального "вуглеводневого" капіталу у вітчизняну сферу надрокористування, зокрема у сегмент пошуку, освоєння та видобутку паливно-енергетичних ресурсів, щоб усунути багаторічний синдром енергетичної дефіцитності, який має місце у національному господарстві у зв'язку з високим рівнем енергомісткості базових галузей. Тому першочергового значення набуває створення сприятливих інституційних передумов для залучення в національне господарство підрозділів "вуглеводневих" ТНК, котрі завдяки високій концентрації інвестиційного потенціалу здатні профінансувати весь спектр робіт, пов'язаних з розвідкою, освоєнням та видобутком корисних копалин, в першу чергу енергетичного спрямування.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У зв'язку з повільним просуванням світової економіки у фазу низьковуглецевого розвитку інвестиційне забезпечення надрокористування задля видобутку корисних копалин й надалі займає високу питому вагу у сукупних глобальних інвестиційних потоках. Водночас транснаціональний капітал виступає осердям глобального інвестиційного забезпечення надрокористування, оскільки охоплює продуктові ланцюги основних потоків мінеральної сировини у різних частинах світу. В останнє десятиліття спостерігаються тенденції певного скорочення глобального та транснаціонального інвестування сфери надрокористування у зв'язку з тим, що "вуглеводневі" ТНК, місцем базування котрих виступають високорозвинені країни, виходячи з вимог нової глобальної природоохоронної архітектоники ди-

версифікують портфель інвестування через фінансування проєктів альтернативної енергетики. Найбільша інвестиційна компанія світу BlackRock в останні роки зменшила питому вагу капітальних інвестицій в загальному портфелі даного виду інвестицій, які спрямовуються у сферу надрокористування, у зв'язку з високим рівнем ризиків втрати прибутків у через надмірну волатильність глобальних ринків мінеральної сировини. Незважаючи на певне скорочення сукупних обсягів глобального, зокрема транснаціонального інвестиційного забезпечення надрокористування, в Україні відчувається гостра необхідність у нарощенні величини інвестиційних впливань у сферу господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу з метою усунення синдрому дефіцитності паливно-енергетичних ресурсів та зміцнення господарської самодостатності країни в цілому.

Література:

1. Гайдуцький І. П. Інвестування низьковуглецевої економіки: теорія, методологія, практика. Монографія. К. ТОВ "Інформаційні системи", 2014. 374 с.
2. Міщенко В. "Голландська хвороба" на українському ґрунті (до економічної оцінки мінерально-сировинної бази). Економіст. 2010. № 12. С. 8—10.
3. Сабаша В. Організаційно-економічні засади неконфліктної політики в енергетичному секторі. Економіст. 2011. № 3. С. 6—10.
4. Харічков С., Андрєєва Н. "Зелені інвестиції" як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження. Економіст. 2010. № 12. С. 16—21.
5. 2024 Global investment outlook. BlackRock. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.blackrock.com/corporate>.
6. Financial Times. [Електронний ресурс]. URL: <https://markets.ft.com/data/search?query=BLK:NYQ&assetClass=Equity/>.

References:

1. Haidutsky, I. P. (2014), *Investuvannia nyzkovuhletsevoi ekonomiky: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Investment low-carbon economy: theory, methodology, practice], Informatsiini systemy, Kyiv, Ukraine.
 2. Mischenko, V. (2010), "Dutch disease" on Ukrainian soil (to the economic evaluation of the mineral and raw material base)", *Economist*, vol. 12, pp. 8—10.
 3. Sabadash, V. (2011), "Organizational and economic principles of non-conflict policy in the energy sector", *Economist*, vol. 3, pp. 6—10.
 4. Kharichkov, S. and Andrieieva, N. (2010), "Green investment as a catalyst for transition to the new course of economic development: international guidelines and implementation perspectives", *Economist*, vol. 12, pp. 16—21.
 5. BlackRock (2024), "Global investment outlook", available at: <https://www.blackrock.com/corporate> (Accessed 05 Feb 2024).
 6. Financial Times (2024), available at: <https://markets.ft.com/data/search?query=BLK:NYQ&assetClass=Equity/> (Accessed 05 Feb 2024).
- Стаття надійшла до редакції 07.02.2024 р.*